

N:o 32.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1908 kl. 2 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående folkskolans reformering till en bottenskola m. m.

I en inom Andra Kammaren vid innevarande riksdag väckt motion, n:o 102, har friherre *A. T. Adelswärd* hemställt, »det Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta verkställa utredning och till Riksdagen framlägga förslag,

Motionärens hemställan.

dels till sådan ändring i undervisningsväsendet, att folkskolan komme att utgöra det första ledet i undervisningssystemet och omorganiseras till s. k. bottenskola,

dels därefter till inrättandet i större utsträckning än hittills af yrkes- och fackskolor i samband med en inskränkning i fordran på universitetsbildning och afläggandet af akademisk examen såsom kompetensvillkor för vissa allmänna tjänster.»

I den framställning, hvarmed motionären motiverat förestående hemställan, har han angifvit, att motionen framkallats hufvudsakligen af intresset att finna bot för den splittring inom vårt folk, hvilken ställer sig hindrande i vägen för en verkligt nationell samling. Han har trott sig finna en väsentlig orsak till denna splittring i en felaktig organisation af vårt undervisningsväsen och särskildt i folkskolans ställning och anordning.

Motivering.

Såsom brister och missförhållanden i allmänhet rörande under-
Bih. till Riksd. Prot. 1908. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 31 Häft. (N:o 32). 1

visningsväsendet framhåller han först den alltför tidiga »sortering», hvarigenom de blifvande medborgarna redan vid början af sin skolgång uppdelas i två grupper — öfverklass och underklass — och sålunda i förtid bringas till medvetenhet om »olikheten i ställning i samhället mellan människor födda under olika ekonomiska förhållanden». Det inskräpande af klassmotsatserna i samhället, som redan härmed tager sin början, finner han på undervisningens högre stadier fortsatt genom ett alltför långt drifvet examensväsen, som reser nya skrankor mellan olika kategorier af samhällsmedlemmar och på samma gång vållar ungdomen och därmed hela nationen stora förluster i tid och penningar. Han framhåller vidare det oriktiga i att staten företrädesvis tillgodoser den högre undervisningen och tagit på sig hela bördan af denna, men däremot lämnat folkundervisningen, som dock borde betraktas såsom en viktigare statsuppgift, att ombesörjas af kommunerna, visserligen med understöd från staten men utan enhetlig ledning och organisation. Beträffande sättet, hvarpå folkundervisningen för närvarande bedrivs, finner han slutligen, att man lägger allt för mycket an på mängden af inpluggadt vetande, som snart glömmes, men för litet på verklig uppfostran, hvarför ock den nuvarande folkskolan synes honom hvarken i afseende å kunskaper eller å uppfostran i öfrigt lämna det resultat, som man hade anledning att vänta med tanke på den tid, det arbete och de kostnader, som offras på undervisningen i densamma.

Den reform i vårt undervisningssystem, hvilken motionären finner nödig för att äfven genom den allmänna undervisningen ett bättre förhållande mellan samhällsklasserna må kunna främjas och ett kraftigt andligt och materiellt framåtskridande möjliggöras, omfattar flera moment. Folkskolan bör utvecklas till bottenskola och så anordnas, att ej mindre den blifvande köpmannen eller embetsmannen än kroppsarbetaren kan använda densamma för sin första undervisning. Å ena sidan bör den för sådant ändamål enligt motionärens mening förses med en så beskaffad undervisningsplan, att ett systematiskt samband erhålles med de såsom öfverbyggnader till folkskolan inrättade högre skolorna; å andra sidan bör undervisningen i högre grad än hittills inriktas på att meddela barnen de kunskaper och färdigheter, af hvilka de kunna hafva direkt nytta i det praktiska lifvet, hvarjämte uppfostran bör gå ut på att utbilda goda och rättskaffens, fysiskt och andligt utbildade medborgare med själfständig omdömesförmåga. Staten bör i större utsträckning än hittills åtaga sig kostnaderna för folkundervisningen — åtminstone i sådan omfattning, att lärarepersonalens aföning helt och hållet kommer att bestridas med statsmedel. Slutligen böra ifråga om ungdomens under-

visning krafven på vetenskaplig universitetsutbildning inskränkas, hvar-
emot i stor utsträckning böra inrättas yrkes- och fackskolor med sär-
skilda specialprof för bedömande af kompetensen till vissa yrken och
allmänna eller enskilda tjänster.

Efter att hafva lämnat denna sammanfattning af motionärens i
förevarande motion uttalade åsikter och önskemål, hvilka i hans fram-
ställning genom åtskilliga citat, exempel och hänvisningar närmare ut-
vecklas och motiveras, får utskottet, som icke har att yttra sig rörande
förslaget om att staten skall i större utsträckning än hittills öfvertaga
bestridandet af kostnaderna för folkundervisningen, beträffande ärendet
i öfrigt för sin del anföra följande.

Utskottets
yttrande.
*Bottenskole-
frågan.*

Motionären har i främsta rummet bland de reformkraf, för hvilka
han gjort sig till målsman, upptagit yrkandet på en sådan omdaning
af vårt undervisningsväsen, hvarigenom folkskolan skulle komma att
intaga ställningen af en verklig s. k. bottenskola. Detta yrkande är,
som bekant, icke nytt. Det utgör tvärtom ett af de äldsta krafven i
folkskolevännernas reformprogram. Motionären har, enligt utskottets
mening, i hufvudsak riktigt angifvit syftet för den omläggning af den
lägre undervisningens organisation, som detta kraf går ut på. Då
emellertid inom åtskilliga kretsar en viss oklarhet ännu synes råda i
uppfattningen rörande detta ämne, torde en något fullständigare redogörelse
för bottenskoletankens innebörd i detta sammanhang böra lämnas.

Uttrycket folkskolan som bottenskola är den vedertagna beteck-
ningen för en sådan anordning af det lägre undervisningsväsendet, att
samhället för normalt utvecklade barn intill ungefär 12 års ålder upp-
rätthåller blott en art af skolor, till hvilka alla dylika barn äga tillträde
och i hvilka de komma i åtnjutande af en undervisning, som visserligen
till omfång och beskaffenhet kan i någon mån vara lämpad efter olika
lokala förhållanden, men som dock i allt väsentligt är den samma och
som på hvarje plats är lika för alla samhällsklassers barn. De positiva
skälen för ett sådant skolsystem äro i hufvudsak, först att barnen under
nämnda åldersskede hafva ungefär samma behof i fråga om skolupp-
fostran, och vidare att samhället vid sådant förhållande i sitt eget väl-

*Bottenskole-
frågans inne-
börd.*

förstådda intresse bör ägna en lika omvårdnad åt alla det uppväxande släktets medlemmar och därigenom söka hos dem framkalla känslan och medvetandet af de olika samfundslagrens nationella samhörighet.

I bottenskolans begrepp ligger emellertid ingalunda, att skolgången i hithörande anstalter måste vara obligatorisk. Föräldrar, som önska och hafva tillfälle att i hemmen eller i privata skolor gifva sina barn en undervisning, hvilken i omfång och beskaffenhet motsvarar bottenskolans, må härtill äga full rätt. Men kostnaden för en dylik enskild undervisning bör vara föräldrarnas ensak.

Bottenskolefrågans olika betydelse för städerna och för lundsbygden.

Yrkandet att folkskolan skall göras till bottenskola förväxlas ofta med krafvet på att folkskolan skall förbättras och utvecklas. Mellan dessa bägge önskemål finnes visserligen ett samband. Detta röjer sig bland annat i folkskolevännernas förhoppning, att folkskolan såsom bottenskola skall komma att omfattas med ett lifligare intresse och röna en bättre omvårdnad samt därigenom säkrare och fortare ernå behöflig utveckling och förbättring. Men i och för sig äro nämnda önskemål af olika innebörd. Krafvet på att folkskolan skall göras till bottenskola har afseende på folkskolans yttre ställning, hennes plats i skolsystemet. Yrkandet på folkskolans utveckling och förbättring däremot berör hennes inre organisation, hennes utrustning och arbetssätt. Det låter alltså väl tänka sig, att folkskolan utvecklas och förbättras, utan att den dock göres till bottenskola, liksom å andra sidan folkskolan kan intaga en bottenskolans ställning utan att däraf med nödvändighet följer, att hon i tillbörlig grad omhuldas och vinner önskelig utveckling.

Riktigheten af nu angifna förhållande finner man bekräftad, om man närmare ger akt på den olikhet, som råder i fråga om folkskoleförhållandena mellan den egentliga landsbygden och storstäderna. På landsbygden intager folkskolan redan för närvarande faktiskt en bottenskolans ställning. Visserligen beror detta väsentligen på den omständigheten, att de samhällsklasser, för hvilkas ungdom särskilda skolor upprätthållas i städerna, å landsbygden äro så relativt fåtaligt representerade, att man fördenskull ej rimligen kan för deras räkning därstädes anordna speciella barndomsskolor vid sidan af folkskolan. Men resultatet blir i alla fall det, att folkskolan å den rena landsbygden i stort sedt är barndomsskolan för alla, alltså bottenskola. Äfven de burgnare samhällsklasserna begagna å landsbygden folkskolan i större utsträckning än i städerna. Och om en eller annan familj föredrar att från början sända barnen till en stad eller att anordna undervisning för dem i hemmet, så ändras icke genom dylika undantagsfall den all-

männa ställningen. Enskilda afvikelser från hvad som i stort sedt är regel måste under alla förhållanden tänkas förekomma.

Af det nu påpekade följer, att frågan om folkskolan såsom botten-skola icke har någon mer afsevärd betydelse för den rena landsbygden. För dess vidkommande är i stället den andra frågan så mycket mera aktuell, nämligen frågan om folkskolans utveckling och förbättring. Att folkskolan därstädes faktiskt innehar ställningen af en bottenskola för alla, har ingalunda fört med sig, att hon erhållit en tillfredsställande organisation och undergått de förbättringar i öfrigt, hvilka af behovet påkallats.

Ett alldeles motsatt förhållande äger rum i afseende å folkskolan i städerna, i all synnerhet de största. I dem har folkskolan under senare tider med hänsyn till sin organisation och utrustning rönt en omvårdnad, som är värd allt erkännande. Om ännu åtskilligt i dessa afseenden återstår att önska, så torde detta i flera fall bero mindre på bristande god vilja hos vederbörande än på andra omständigheter, t. ex. på olika meningar i fråga om sättet och medlen för erkänt önskvärda reformers genomförande. Men om i dessa samhällen krafvet på folkskoleväsendets nödiga utveckling och förbättring alltså på ett i det hela berömvärdt sätt tillgodosetts, så är däremot i dem läget i afseende å folkskolans yttre ställning så mycket mindre tillfredsställande. Folkskolan är här alldeles icke den för alla gemensamma bottenskolan. Den är i stället i stort sedt en skola blott för de lägre samhällsklassernas ungdom. Vid sidan om folkskolan upprätthåller samhället andra barndomsskolor för åldern öfver 9 år, hvilka skolor faktiskt intaga ställningen af klasskolor för den burgnare befolkningen.

Liksom för landsbygden frågan om folkskolans utveckling och förbättring är den ojämförligt viktigaste frågan på området för den lägre undervisningen, så intar för städernas vidkommande frågan om folkskolans yttre ställning en motsvarande plats. Yrkandet att folkskolan måtte göras till den för alla gemensamma bottenskolan under barndomsåldern är alltså väsentligen ett reformkraf speciellt för städerna och med dem jämförliga samhällen. Genom det i dessa förefintliga systemet med barndomsskolor af olika slag, hvilka alla äro afsedda för barn i samma ålder, men af hvilka somliga företrädesvis mottaga barn från de bättre situerade samhällslagren, under det andra begagnas hufvudsakligen af de mindre bemedlade klasserna, uppkomma de olägenheter i afseende å den allmänna undervisningen, hvilka i den föreliggande motionen främst beröras.

Mest betydande äro bland dessa olägenheter de *sociala*. Systemet

Det nuvarande skolsystemets olägenheter.

med skilda barndomsskolor för olika samhällsklasser leder, såsom af motionären starkt framhållits, till ett lika onödigt som fördärfligt inskräpande af klassmotsatserna i samhället. Åtskillnaden mellan olika samfundslager kan förvisso icke upphävas. Men ingalunda bör samhället själf genom för sådant ändamål lämpade åtgärder framhäva och förstora denna åtskillnad. Något dylikt sker emellertid genom att barnen redan vid nioårsåldern eller än tidigare underkastas en »sortering», genom hvilken somliga af dem skiljas från de öfriga och försättas i en mer gynnad och omhuldad ställning. Ett sådant förfarande kan från samhällelig synpunkt desto mindre försvaras, som de barn, hvilka på detta sätt särställas och för hvilkas undervisning samhället offrar mångdubbelt drygare kostnader, i regeln tillhöra föräldrar, hvilka mindre än andra äro i behof af bidrag från samhället till kostnaderna för den »bättre» uppfostran, som de tilläventyrs vilja förskaffa åt sina barn. Det kan icke hindras, att ett skolsystem af denna art ger upphof till frestelser å ena sidan till afund och bitterhet och å andra sidan till högmod och öfversitteri, hvilka lyten, isynnerhet om de få rotfästa sig redan i barnasinnuet, sedermera ofta bäras med genom hela lifvet.

Men systemet i fråga sådant det hos oss tillämpas har med sig olägenheter äfven ur rent *pedagogisk* synpunkt. Bland annat främjas därigenom det allmänt och med rätta öfverklagade mångläseriet i skolorna. I de allmänna läroverken samt de högre flickskolorna låter man lärjungarna redan vid nioårsåldern börja studiet af främmande språk. Denna anordning, redan i sig själf olämplig, leder därjämte till att barnen redan i denna tidiga ålder nödgas dela sitt intresse och sin studieförmåga mellan ett större antal läroämnen än som annars skulle komma i fråga. För studiet af främmande språk blifva andra läroämnen eftersatta, hvilka bättre lämpa sig för barnåldern och hvilkas inhämtande på detta stadium därför ock skulle medföra en större behållning för lärjungarna. Nu måste dessa ämnen i stället dragas med i läroplanen under en längre tid, och så förhindras öfverallt en ändamålsenlig koncentrerung af studierna å de läroämnen, som för hvarje ålder äro mest lämpliga.

Systemet med flera slag af barndomsskolor är slutligen förenadt med olägenheter jämväl af *ekonomisk* och *praktisk* art.

Undervisningen fördyras. Det är ett påtagligt förhållande, att samhällets utgifter för barndomsskolorna väsentligt stegras genom att sådana af olika slag upprätthållas vid sidan af hvarandra. Äfven för föräldrarna ökas kostnaderna för barnens uppfostran, såvida de önska

bereda dessa en undervisning utöfver måttet af den i folkskolan meddelade.

För föräldrar å landsbygden, hvilka åt sina barn vilja förskaffa förmånen af en högre skolbildning, möter härförutom den olägenheten, att de antingen måste sända sina barn från hemmet redan vid nio-årsåldern för att sätta dem i skola i stad, där allmänt läroverk eller högre flickskola finnes, eller också nödgas finna sig i att barnens studier bli ett eller flera år försenade. En tredje utväg finnes visserligen, i det de till en tid kunna bereda sina barn enskild undervisning i hemmet. Men äfven härvid möta ofta svårigheter, framförallt i fråga om undervisningen i främmande språk, hvarförutom en inträdesexamen till annan klass än den lägsta i högre skolor alltid anses som en vansklig sak. Vore folkskolan den gemensamma bottenskolan för alla under hela den egentliga barndomsåldern så skulle äfven de nu berörda olägenheterna i allt väsentligt vara undanröjda. Äfven de barn å landsbygden, hvilka önskade fortsätta sin skolgång i högre skolor, kunde få stanna kvar i föräldrahemmet åtminstone till 11—12-årsåldern utan att därigenom deras studier försenades. Skulle än folkskolan på platsen icke vara af allra bästa slag, så vore det dock under sådana förhållanden en jämförelsevis lätt sak att bereda barnen nödig enskild handledning bredvid folkskoleundervisningen, så att de vid nyssnämnda ålder kunde bestå i inträdespröfningen till en högre skola. Ty det vore då icke fråga om undervisning i något främmande språk, utan endast om undervisning i ämnen, däri exempelvis hvarje lärare eller lärarinna i folkskolan måste anses fullt kompetent att lämna nödig vägledning.

Det lider intet tvifvel, att öfvervägandet af de här anförda förhållandena med tiden skall leda till en omorganisation af vårt lägre undervisningsväsen i den riktningen, att folkskolan göres till den allmänna bottenskolan för barndomsåldern, och att i samband därmed skolstudiet af främmande språk uppskjutes till ett senare stadium. Det nuvarande skolsystemet för barndomsåldern, sådant detta system förefinnes i städerna, kan icke i längden upprätthållas under ett demokratiskt samhällsskick och i trots af en modern pedagogiks kraf. En blick på undervisningsväsendets historia under det senaste halfva århundradet visar också tillfyllest, hurusom utvecklingen både i vårt land och i grannländerna trots allt motstånd afgjort rör sig framåt just mot detta mål.

Då nämnda motstånd emellertid ännu alltjämt gör sig gällande, torde det vara lämpligt att här upptaga till granskning de hufvudsak-

*Skälen mot
bottenskole-
idén.*

liga skäl, som af det nuvarande skolsystemets förespråkare anföras till försvar för detta.

Först och främst söker man häfda, att det för alla dem, hvilka skola fortsätta sina studier i högre skolor, är nödvändigt eller åtminstone högst fördelaktigt att redan vid omkring 9 års ålder begynna studiet af främmande språk. Då ett dylikt studium icke kan eller bör förekomma i folkskolan, så måste man, förmenas det, vid sidan af nyssnämnda anstalt upprätthålla särskilda skolor med undervisning i främmande språk för de barn, hvilka kunna antagas komma att fortsätta sina studier.

Utskottet har redan här förut antydt, att det för sin del icke kan ansluta sig till den uppfattning, som i en sådan tankegång kommer till synes. Erfarenheten har visserligen gifvit vid handen, att man *kan* börja undervisa barnen i främmande språk i skolan så tidigt som vid nioårsåldern eller dessförinnan. Men den har ingalunda ådagalagt, att ett sådant förfarande är vare sig nödvändigt eller fördelaktigt. Tvärtom kunna vida starkare skäl anföras för den motsatta åsikten, enligt hvilken undervisningen i främmande språk i skolorna *icke bör* taga sin början så tidigt som vid nioårsåldern. Barnet saknar på detta stadium den utvecklade kombinations- och reflexionsförmåga, som ett verkligt fruktbarande studium af främmande språk förutsätter. Det kan visserligen med tämligen stor lätthet inlära glosor och vissa grammatiska regler, isynnerhet sådana som bestå i uppräknningar af exempel och dylikt, men en dylik förmåga äger det i likä hög grad vid t. ex. 12-årsåldern. Riktigast bör utan tvifvel läsningen af främmande språk i skolan under 9—12-årsåldern betecknas såsom en misshushållning med lärjungarnas studieförmåga. Med åsidosättande af läroämnena, för hvilkas studium större förutsättningar under detta åldersskede förefinnas och hvilka därför skulle gifva större behållning för barnens utveckling, tvingar man dessa att i stället sysselsätta sig med språkstudier, hvilka i sin ordning först på ett senare stadium kunna medföra ett gagn, som svarar mot arbetets möda.

Då förevarande spörsmål om lämpligaste tiden för begynnandet af skolundervisningen i främmande språk utgör en af hufvudpunkterna i frågan om folkskolan såsom bottenkola, må till ytterligare belysning af detsamma jämväl erinras om den uppfattning, som i afseende härå gjort sig gällande i våra närmaste grannländer Norge och Danmark.

I begge dessa länder har man under den senare tiden omorganiserat skolorna för den högre elementarundervisningen och i begge har man därvid gjort folkskolan till den gemensamma bottenkolan för alla

barn under de 5 första skolåren. Tillträde till de läroanstalter, som motsvara våra allmänna läroverk, erhålles först vid en ålder af fyllda 11 år, och först efter denna tidpunkt tager alltså undervisningen i främmande språk sin början. Reformen beslutades i Norge år 1896 och i Danmark år 1902. Besluten föregingos af omfattande utredningar, därvid en mängd sakkunniga anlätades. Det är af synnerligt intresse att taga del af den motivering, som i hvartdera landet anfördes för förslaget att till nyssnämnda tidpunkt förlägga början af främmande språks studium.

I Norge hade ärendets förberedande behandling anförtrotts åt en på Stortingets begäran tillsatt kunglig kommission, som räknade 8 ledamöter. Kommissionens utlåtande i fråga om nu berörda ämne refereras i den kungliga propositionen till Stortinget (daterad den 18 februari 1896) sålunda:

»Det Spørgsmaal, som i saa Henseende først maatte paatrænge sig, var, om den høiere Skoles Undervisning i fremmede Sprog kunde udsættes udover det Trin, hvor den nu begynder. Kunde dette ske, burde nemlig efter Flertallets Mening Forslag stilles om en saadan Forandring og om Tilknytning til Folkeskolen i Overensstemmelse dermed. Efter gjentagne Overveielser har Kommissionen med Dissens af et Medlem (Skoledirektør Holck) fundet det forsvarligt, nogle fuldt berettiget, ved en ny Ordning af den høiere Skole at udsætte Indførelsen af det første fremmede Sprog till nuværende Klasse III, det sjette Skoleaar, og begynde den høiere Skoles Kursus med dette. En saadan Ordning er, efter Kommissionens Mening, paa den ene Side bleven en nødvendig Foranstaltning for at sikre den høiere Skoles Stilling som Led i det offentlige Undervisningsvæsen, og paa den anden Side vil den for Folkeskolens Vedkommende, som i de 5 første Skoleaar bliver Fællesskole for alle Børn, sandsynligvis give dens Udvikling et kraftigt Stød fremad.»

I Danmark utarbetades reformförslaget inom kyrko- och undervisningsdepartementet. Men innan det framlades för Riksdagen, underställdes det granskning af en 14-mannakommission, hvars ledamöter voro dels skolmän från olika slags undervisningsanstalter, dels medlemmar af representationen. Det långt öfvervägande flertalet inom denna kommission gillade förslaget. I fråga om framflyttningen af främmande språks studium till 11-årsåldern har detta följande motivering:

»Undervisning i fremmede Sprog er nu for Børn i deres tidligste Skoleaar pædagogisk set en Uting; den kan ikke begynde med nogen som helst Udsigt til at bære Frugt, før Barnet er naaet hen til Alderen omkring de 11 Aar; men skal der paa den anden Side komme noget antageligt Udbytte ud af den indtil Tiden omkring 14—15 Aars Alderen, da en stor Mængde Børn forlader Skolen, kan dens Begyndelse heller ikke opsættes længere. Her, ved Alderen omkring 11 Aar, findes altsaa det søgte

Tilknytnings- og Overgangspunkt; og til at vælge dette Punkt ledes man ogsaa af en anden Betragtning. Mellemskolen skal nemlig kunne modtage Børn baade fra Landsby-skolen og fra Købstadskolen; men disse to Afdelinger af Folkeskolen ville efter de forskellige Vilkaar, under hvilke de arbejde, ikke kunne følges ad helt igennem og paa alle Punkter, og navnlig vil Forskellen let stige, jo højere man kommer op; derimod vil den for Børn i Alderen omkring 11 Aar være lidet betydelig, om den overhovedet er til Stede.»

Slutligen må anföras äfven ett uttalande från Tyskland. Inom Berlins magistrat slog redan under förra delen af 1880-talet den uppfattningen igenom, att undervisningen i främmande språk icke bör taga sin början så tidigt som vid 9-årsåldern och på förslag af stadens skolstyrelse började man då inrättandet därstädes af ett slags mellanskolor för lärjungar i 12—15-årsåldern, hvilka förut genomgått en 5 eller 6 års kurs i den allmänna folkskolan. Till det första beslutet i denna riktning medverkade i ej ringa mån ett af den högt ansedde vetenskapsmannen professor H. Steinthal på begäran afgifvet yttrande i frågan om lämpligaste tiden för början af undervisningen i främmande språk. Detta yttrande, som redan år 1893 citerades i en af herrar Fridtjov Berg och Emil Hammarlund inom Andra Kammarerna väckt motion (n:o 111), sammanfattades i följande hufvudpunkter:

- » a. Åskådningsundervisningen i modersmålet begynner med lärjungens inträde i skolan;
- b. Samtidigt med att denna åskådningsundervisning utan afbrott fortgår hela skolan igenom, begynner efter fyllda nio år den begreppsmässiga undervisningen i analyserandet af den enkla satsen i modersmålet;
- c. Samtidigt med att denna dubbla undervisning i modersmålet fortsättes, begynnes *efter fyllda tolf år undervisningen i främmande språk.*»

Om till det nu anförda lägges, att ett skolsystem med folkskolan såsom bottenkola och med studiet af främmande språk förlagd till skedet närmast efter och öfver folkskolekursen, förefinnes och länge tillämpats i flera kulturländer såsom t. ex. Schweiz och Nordamerikas Förenta stater m. fl., så torde härmed den uppfattningen hafva till fullo vederlagts, att undervisningen i främmande språk i de högre skolorna nödvändigt måste börja redan vid nioårsåldern.

I själfva verket ter sig den nu tillämpade planen för undervisningen i främmande språk å det lägre stadiet i våra allmänna läroverk, enligt hvilken tyska språket inträder som ämne redan i lägsta klassen men först i fjärde klassen — således ungefär vid tolfårsåldern — följes af ett annat främmande språk, vid en närmare granskning väsent-

ligen såsom en konstlad anordning, genom hvilken åstadkommes ett sken af berättigande för de lägsta läroverksklassernas bibehållande vid sidan af folkskolan. Det förefaller, som om läroplanen för realskolan uppgjorts under en känsla af att de tre nämnda lägre klassernas bibehållande för framtiden icke kunde försvaras, så vida man icke i dem meddelade undervisning i något speciellt läroämne, som folkskolan icke kunde upptaga. Man har funnit ett sådant ämne i tyska språket. Och man söker försvara dess förekomst på ifrågavarande stadium med i allt väsentligt samma längesedan utnötta och vederlagda skäl, hvilka på sin tid anfördes till försvar för studiet af latin i just de klasser, där man nu låtit tyskan intaga latinets plats. Lika litet som dessa skäl kunde verkligt motivera studiet af latin på detta stadium, lika litet innebära de giltig anledning till att man på samma stadium i stället läser tyska.

Till försvar för systemet med olika slag af barndomsskolor anför man vidare, att folkskolan icke kan på ett tillfredsställande sätt fylla uppgiften att längre än till nioårsåldern lämna de barn undervisning, hvilka skola förvärfva en högre skolbildning, och att fördenskull särskilda barndomsskolor åtminstone från nioårsåldern måste upprätthållas för dylika lärjungar.

I fråga om detta skäl må först erinras, att den form af folkskola, som det här gäller att jämföra med realskolan, är den s. k. litt. A-skolan, som i allmänhet förefinnes i städerna.

Med litt. A-skolan är realskolan redan för närvarande ställd i samband, i det inträdesfordringarna till den senares första klass motsvara kurserna för klass I i litt. A-skolan. Däremot förefinnes icke för närvarande och förutsättes icke heller för framtiden något direkt samband mellan realskolan och de lägre former af folkskolan, hvilka förekomma hufvudsakligast i en del skoldistrikt å landsbygden.

Det kan icke förnekas, att undervisningen i realskolans lägre klasser lämnar ett resultat, som rent kvantitativt sedt något öfverträffar hvad som under nuvarande förhållanden åstadkommes i motsvarande klasser äfven af en folkskola litt. A. Det vore också högst underligt annars, då realskolan i alla afseenden arbetar under gynnsammare omständigheter än folkskolan och proportionsvis kräver också mångdubbelt drygare kostnader än denna. Men härmed kan frågan ingalunda anses afgjord. För det första torde skillnaden mellan resultaten af de ifrågavarande skolornas undervisning på här berörda stadium dock icke vara särdeles betydande, såvidt hänsyn tages icke blott till själfva mängden af kunskaper utan jämväl till lärjungarnas förståndsutveckling och

mognad i allmänhet. Meningen är ju, att en folkskola af litt. A-typen skall ge lärjungarna under 9—12-årsåldern just den undervisning och handledning, som för ungdomen i denna ålder äro tjänligast. På en sådan grundval bör den fortsatta undervisningen utan olägenhet kunna byggas. Att, såsom nu sker, redan under 9—12-årsåldern underkasta vissa lärjungar en speciell träning med hänsyn till studier, hvilka somliga bland dem komma att bedriva efter nämnda åldersskede, torde hvarken vara nödvändigt eller pedagogiskt riktigt. Förhåller det sig åter så, att folkskolan af litt. A-typen icke fyller nyss nämnda uppgift, då innebär detta, att hon icke till fullo motsvarar sitt eget ändamål. I sådant fall bör hon uppenbarligen och kommer hon också utan tvifvel att ytterligare förbättras och utvecklas i riktning mot nämnda mål.

Det bör vidare märkas, att inträde i realskolan redan för närvarande viunes endast efter genomgången inträdespröfning. Hvarje dylik pröfning förutsätter som regel en speciell förberedelse från lärjungens sida. Äfven sådana lärjungar, som från första klassen i en folkskola litt. A. söka inträde i realskolans nuvarande lägsta klass, torde i allmänhet anse sig behöfva någon enskild handledning före själfva inträdesexamen. I än högre grad är en dylik handledning af nöden för de lärjungar, hvilka öfvergå till realskolan från första klassen i en folkskola af annan typ än litt. A.

I detta förhållande förutsättes ingen ändring. Realskolan komme sålunda allt fortfarande i tillfälle att kontrollera, att hennes lärjungar vid inträdet ägde just det mått af kunskaper och förståndsutveckling, som för studierna i denna skola erfordrades. Skulle också därvid på de inträdessökande ställas något högre kraf än som i allmänhet motsvarades af dem, hvilka genomgått bottenskolan, så borde skillnaden utan svårighet kunna utfyllas vid den särskilda förberedelse, som inträdespröfningen i alla händelser förutsätter. De inträdessökande i allmänhet skulle härigenom icke komma i sämre ställning, än de inträdessökande från landsbygden redan för närvarande befinna sig i, då de från första klassen i en folkskola af lägre typ än litt. A. vilja öfvergå till realskolan. Det kan till och med sägas, att en dylik anordning i visst afseende skulle innebära en fördel. På samma gång en inträdespröfning under nu angifna förhållanden icke borde blifva till hinder för lärjungar med nödig fallenhet för studier, skulle säkerligen åtskilliga andra afhållas från att söka inträde i realskolan, hvilka i mindre grad äga förutsättningar för framgång därstädes, och hvilka därför till större gagn både för sig själfva och samhället böra gå direkt till yrkesutbild-

ningen. Det är oförnekligt, att de lägre klasserna i realskolan för närvarande hysa många sådana lärjungar, och tilloppet af dylika alumner kommer utan tvifvel att fortfara i samma omfattning som hittills, så länge inträde i realskolan måste sökas vid en så tidig ålder, att någon mer afsevärd erfarenhet rörande barnens fallenheter och begåfning ännu ej kunnat vinnas.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter torde alltså den invändning, som stöder sig på folkskolans förmenta oförmåga att fylla en verklig bottenskolas uppgift, icke böra tillmätas någon större betydelse såsom skäl för bibehållande af systemet med flera olika slags barnomsskolor.

Slutligen har man ock velat göra gällande, att det skulle lända till folkskolans egen skada, om hon gjordes till bottenskola och systemet med olika slag af barndomsskolor alltså upphäfdes. En dylik invändning är uppenbarligen rent meningslös och vittnar om fullständig obekantskap med bottenskoletankens innebörd. Då realiserandet af denna tanke alldeles icke förutsätter någon förändring i folkskolans organisation, då folkskolan på den egentliga landsbygden äfven i öfrigt i stort sedt är fullständigt oberörd af en dylik reform och då folkskolan i öfriga skoldistrikt icke i annan mån påverkas af reformen än att den skulle komma att besökas af ett något större barnantal och sannolikt bli föremål för ett något lifligare intresse och en mera välvillig omvårdnad, så är det ju orimligt att påstå, att en förändring af sådan beskaffenhet skulle kunna skada folkskolan. — Af samma skäl, eller emedan ifrågavarande reform icke förutsätter någon omorganisation af folkskolan, är också, i all synnerhet hvad landsbygden angår, den farhågan ogrundad, att kostnaderna för folkskolan skulle komma att ökas såsom en omedelbar följd af att folkskolan gjordes till bottenskola. Vål är uppenbart, att folkskolan framdeles kommer att kräfvat större utgifter från samhällets sida än hittills. Men detta beror på att folkskolan ännu icke öfverallt nått en i och för sig tillfredsställande anordning, och nämnda förhållande kommer därför under alla omständigheter att inträffa, vare sig folkskolan göres till bottenskola eller icke.

Af hvad sålunda här anförts till belysning af spørgsmålet om folkskolan såsom bottenskola torde framgå, att utskottet för sin del finner det önskvärdt, att vårt undervisningsväsen på det lägre stadiet blir omdanadt i den riktning, som af motionären i detta afseende förordats. Till

*Frågan om
yrkes- och
fackskolor.*

frågan om de åtgärder, hvilka under närvarande omständigheter böra anses bäst ägnade att främja ett dylikt syfte, vill utskottet senare återkomma. Dessförinnan anser utskottet sig böra ägna en närmare uppmärksamhet jämväl åt det andra af de båda hufvudspörsmål, som i den föreliggande motionen afhandlas, eller frågan om yrkes- och fackskolor såsom öfverbyggnader på folkskolan.

Motionärens i detta afseende framställda yrkande synes ha sin grund i hans uppfattning, att den nuvarande skolundervisningen icke i tillräcklig grad tillgodoser det praktiska livets behof. Särskildt förefaller det honom, som om studierna i de högre undervisningsanstalterna mera skulle gå ut på förvärfvandet af ett visst examensbetyg och därmed följande social ställning än på inhämtandet af kunskaper och duglighet för den föreliggande lefnadsuppgiften. Äfven folkskolans undervisning synes honom brista i praktisk läggning, och han finner därför nödigt, såväl att själfva folkskoleundervisningen reformeras i nu antydd riktning som att särskilda yrkes- och fackskolor upprättas, i hvilka utbildning kan vinnas för olika arter af allmän och enskild verksamhet. I samband härmed synas honom krafven på högre teoretisk skolbildning böra inskränkas.

Utskottet finner sig icke ha anledning att närmare gå in på frågan, huruvida den högre skolundervisningen och universitetsstudierna i otillbörlig grad skatta åt formalism och ett ensidigt sträfvande efter examensresultat. Däremot synes en närmare belysning af krafvet på folkskoleundervisningens omläggning i mer praktisk riktning i detta sammanhang vara af nöden.

Det är efter utskottets mening obestridligt, att vårt nuvarande undervisningsväsen icke i tillräcklig grad är anpassadt efter de behof, som genom detsamma borde tillgodoses. Den ojämförligt största delen af lärjungarna i våra skolor går från dessa direkt öfver till näringslivet och till praktiska sysselsättningar af annan art. Men för dylika lefnadsuppgifter få de under skoltiden ingen speciell utbildning. Af detta förhållande lider näringslivet likaväl som den enskilde. Verklig yrkeskicklighet är långt mindre allmän än önskligt vore, och med brist på yrkesinsikter och yrkesskicklighet följa en lägre grad af intresse och en mindre förmåga af anpassning efter växlingar i konjunkturer och arbetsförhållanden m. m.

Under den senare tiden har man inom allt vidare kretsar i landet kommit till insikt om den brist, som i nu påpekade afseende vidlåder vårt undervisningsväsen. För att råda bot för missförhållandet hafva väsentligen tvenne medel blifvit föreslagna. Å ena sidan förmenar man,

att felet ligger i en otillfredsställande anordning af folkskoleundervisningen och kräfves därför en reform af denna undervisning i sådan riktning, att utbildningen för det praktiska livets behof blir bättre tillgodosedd. Å andra sidan häfdas af de mera sakkunniga såväl bland näringslivets representanter som bland skolmännen, att folkskolans arbete härvid dock aldrig kan blifva till fyllest. Särskilda undervisningsanstalter för det ifrågavarande ändamålet äro af behofvet oundgängligen påkallade.

Krafvet på folkskoleundervisningens omläggning i mer praktisk riktning saknar i och för sig ingalunda berättigande. Det torde icke kunna förnekas, att denna undervisning härtilldags präglats af en viss formalism och ett ensidigt sträfvande efter minneskunskaper och förståndsodling. Förhållandet torde i väsentlig mån sammanhänga med bruket af den kateketiska lärometod, som under senare delen af adertonhundratalet gjordes till den ensamt härskande i folkskolan, och från hvilken denna skola ännu icke hunnit i tillbörlig grad frigöra sig. En förändring af undervisningssättet, syftande till större självverksamhet från lärjungarnas sida och uppöfning i mer utsträckt omfattning än hittills af deras praktiska förmåga, är tvifvelsutan för folkskolans vidkommande önskvärd. I samband härmed torde äfven åtskilliga jämkningar vara af nöden i fråga om läroämnena och undervisningstidens fördelning mellan dessa. Uppslag till nödiga reformer i dessa afseenden torde kunna förväntas såsom frukt af det arbete för åstadkommandet af en ny normalplan för folk- och småskolorna, hvilket den s. k. seminariekommittén erhållit i uppdrag att verkställa.

Men äfven med nu angifna förbättringar i undervisningen blir folkskolan icke i stånd att fylla behofvet af praktisk utbildning för ungdomen. Detta beror väsentligen på tvenne med hvarandra sammanhängande förhållanden. Barnen äro under skedet för den egentliga folkskoleundervisningen ännu för unga för att kunna tillägna sig en direkt yrkesutbildning. De sakna tillika på detta stadium det underlag af förståndsutveckling och teoretiska insikter, som en verklig yrkesutbildning förutsätter. Hvarje försök att göra folkskolan till en utbildningsanstalt direkt för vissa grenar af näringslivet måste därför misslyckas. Den åsyftade speciella utbildningen kunna lärjungarna icke tillägna sig, emedan de sakna nödiga förutsättningar för ändamålet. Däremot förryckes och skadas den undervisning, hvars meddelande är folkskolans egentliga uppgift och som har till mål att jämte sin rent uppfostrande inverkan bibringa lärjungarna de elementära kunskaper

och färdigheter, som för hvarje medborgare äro af nöden icke minst såsom grundlag för den speciella yrkesutbildningen.

Om folkskolan på bästa sätt skall kunna fylla sitt ändamål, så är för henne snarare en koncentrerung i arbetet nödvändig än läroplanens utsträckande till att omfatta nya läroämnen och nya uppgifter. I hvarje fall gäller detta de lägre klasserna i folkskolan. På det högsta stadiet torde väl under vissa förhållanden undervisningen i någon mån kunna anpassas efter lärjungarnas blifvande lefnadsuppgifter. I skoldistrikt t. ex., där hela befolkningen är jordbruksidkande, kan undervisningen i folkskolans högsta klass inom vissa gränser tänkas inrättad med hänsyn till detta förhållande. Ett undantag bildar därjämte i detta afseende ämnet naturkunnighet, hvori lärokurser med till någon del olika innehåll skulle kunna ifrågasättas för skolor å olika orter med hufvudsakligen olika näringsfång. Det skall emellertid visa sig, att dylika anordningar, äfven om de försökas och kunna upprätthållas, aldrig blifva af någon större praktisk betydelse. Erfarenheten visar otvetydigt, att den verkliga yrkesutbildningen äfven för landtbruket måste förläggas till ett senare skede än tolfårsåldern, och af sakkunniga målsmän för den tekniska yrkes- och handtverksundervisningen häfdas den uppfattningen, att sådan undervisning knappt på allvar kan taga sin början ens omedelbart efter fullständigt genomgången folkskolekurs utan strängt taget kräfver högre ålder och större teoretiska förutsättningar än lärjungen till och med på detta stadium i allmänhet besitter.

Utskottet tror sig med det nu anförda hafva gifvit skäl för den uppfattningen, att det berättigade krafvet på en bättre praktisk utbildning för vår ungdom icke kan tillgodoses enbart genom en reform af undervisningen i våra folkskolor. Särskilda läroanstalter för omförmälda ändamål äro af behovet påkallade. Såsom i den föreliggande motionen påyrkas, böra dessa anstalter hafva karaktären af yrkes- och fackskolor, inrättade såsom öfverbyggnader på folkskolan. För det stora antalet skoldistrikt å landsbygden torde en lämplig undervisningsanstalt af detta slag kunna utvecklas ur den hittillsvarande fortsättningsskolan, som för ändamålet bör omorganiseras i sådan riktning, att den blir i stånd att bättre än för närvarande tillgodose i synnerhet den jordbruksidkande befolkningens behof af yrkesutbildning. Bredvid modersmålet böra i denna skola på landsbygden alltså företrädesvis upptagas sådana ämnen som bokföring och tillämpad naturkunnighet (om sädes- och foderväxtodling, om olika jordarter, gödsellära, om husdjurens vård och utfodring o. s. v.). Landtmanna- och landtbruks-

skolor böra därjämte finnas, i hvilka de lärjungar, som sådant önska, efter genomgången kurs i fortsättningsskolan kunna erhålla ytterligare utbildning för jordbruket. — I städer och öfverhufvud i samhällen, där befolkningens flertal ägnar sig åt industri och handverk, bör den fortsatta undervisningen, i stället för nyssnämnda undervisning i naturkunnighet, kunna upptaga andra grenar af detta läroämne, t. ex. fysik och kemi etc., men framförallt bör undervisning här meddelas i rent tekniska läroämnena, såsom olika slag af teckning och ritning m. m., äfvensom i verklig yrkesteknik. De flestades i dylika samhällen befintliga lägre tekniska yrkes- eller aftonskolorna synas jämte fortsättningsskolorna erbjuda en lämplig grund, hvarpå man därstädes kan bygga vidare i syfte att erhålla ett system af läroanstalter, genom hvilka möjlighet beredes för enhvar samhällsmedlem, som efter slutad folkskolekurs vill ägna sig åt praktiska lefnadsuppgifter, att erhålla nödig utbildning för ändamålet.

Genom åvägabrindande af en undervisning af nu omförmäld art för landets ungdom under åren närmast efter den egentliga folkskoleåldern skulle otvifvelaktigt vårt lands näringslif stärkas och den materiella utvecklingen öfverhufvud främjas. Såväl landtbruket som industrien skulle komma att lyftas till en högre ståndpunkt, i samma mån som dess arbetare komme att i genomsnitt kännetecknas af en mer utvecklade intelligens och en större yrkesskicklighet. Vår folkskoleundervisning skulle under sådana förhållanden bli till större verkligt gagn än för närvarande. Härtilldags har nämligen genom denna undervisning i viss mån endast lagts en grund, men det fortsatta byggandet på grunden har uraktlåtits. Lärjungen har i folkskolan förvärfvat förutsättningar för att kunna inhämta en god yrkesutbildning, men själfva yrkesutbildningen har aldrig kommit honom till del. Därför har också folkskolans arbete i ej ringa grad förfelats; de uppnådda resultaten ha tätt sig såsom något ändamålslost och ofullbordadt, och man har ej alldeles utan fog kunnat klaga öfver, att folkskoleundervisningen icke lämnat en valuta, som fullt svarat mot kostnaderna för densamma.

Härtill kommer, att anstalter för ungdomens undervisning och handledning i nu ifrågavarande åldersskede påkallas jämväl af en annan anledning. Det klagas i våra dagar allmänt och högljudt öfver tilltagande råhet och förvildning hos ungdomen. Om ock denna klagan är väsentligt öfverdrifven, så kan den nog icke sägas vara helt och hållet obefogad. Man skulle också nästan kunna säga, att det vore underligt, om grund ej funnes för en sådan klagan. Genom industriens fortgående utveckling har ungdomen inom de djupare samhällslagren

kommit i ett helt annat läge än förr. Beroendet af föräldrarne eller af en husbonde (mästare) fortvarade tidigare som regel genom hela ungdomsåldern; numera upphör däremot detta beroende ofta redan vid 13—14-årsåldern, då gossen eller flickan tager anställning i en fabrik mot timpenning eller dagaflöning och blir själf försörjande. Det är uppenbart, att denna förändring medfört stora vådor för ungdomens sedliga utveckling. Vid nyssnämnda tidiga ålder hafva de unga ännu icke nått den mognad och stadga i karaktären, som är af nöden för att de utan fara skola kunna umbära en fostrares öfvervakande och ledning. Samhället kan icke ställa sig likgiltigt inför ett dylikt förhållande. Det är dess plikt och det ligger i dess intresse att inrätta sig efter de förändrade omständigheter, som utvecklingen för med sig. I detta afseende synes åvägabringandet af ordnad undervisning för de unga i 13—16-årsåldern vara den närmast liggande och mest verk samma åtgärd, som af samhället bör vidtagas för att i möjligaste mån lindra och motverka de olägenheter, som med hänsyn till ungdomens ställning följa af vårt lands fortgående industrialisering.

Sammanfattning.

Utskottet har funnit sig böra, på sätt som i förestående framställning skett, någorlunda utförligt belysa de spörsmål, som i friherre Adelswärds förevarande motion framlagts för Riksdagen. Det framgår af hvad som anförts, att utskottet i allt väsentligt delar den uppfattning, som i nämnda motion funnit uttryck. Utskottet håller alltså före, att grundsatsen om folkskolan som bottenskola bör genomföras på området för vårt lägre undervisningsväsen, och det finner inga vägande skäl kunna anföras mot en reform i dylik riktning. Det anser tillika, att de hittillsvarande anstalterna för ungdomens uppfostran och handledning under tiden närmast efter den egentliga folkskoleåldern icke äro tillräckliga, vare sig ur synpunkten af näringslifvets behof af intelligent och yrkesskicklig arbetspersonal eller med hänsyn till ungdomens behof af fostran och handledning under den för karaktärsutvecklingen kritiska period, som följer närmast efter barnaåldern. Bredvid realskolan och andra befintliga anstalter för den högre medborgerliga bildningen bör därför åvägabringas ett system af väl ordnade fortsättnings-, yrkes- och fackskolor, hvilka bygga på den i folkskolan lagda grunden och afse att lämna utbildning direkt för praktiska lefnadsuppgifter, på samma gång de göra sin insats i ungdomens sedliga uppfostran.

Det är emellertid uppenbart, att de här angifna ganska vidtgående reformerna icke kunna genomföras på en gång genom en plötslig omstöpning af det nuvarande skolsystemet. De måste i stället småningom förverkligas genom en utveckling, som steg för steg skrider framåt under oafslutligt byggande på redan befintlig grund. Det gäller blott att hålla målet klart i sikte och se till att hvarje åtgärd, som vidtages i fråga om undervisningsväsendets förändring och anpassning efter uppkommande nya förhållanden, är ett steg i den rätta riktningen, så att en sund utveckling därigenom icke motverkas utan främjas.

I fråga om de åtgärder, som för det närvarande lämpligen kunna och böra vidtagas för att bringa ifrågakvarande reformkraf närmare sitt förverkligande, kan utskottet fatta sig kort. Det vill nämligen synas, som om sådana åtgärder redan vore å bane i den omfattning, som förhandenvarande omständigheter medgifva. Beträffande folkskolans ställning som bottenskola innebära nämligen de förslag, som framlagts för innevarande Riksdag i Kungl. Maj:ts nädiga proposition n:o 163 ett afsevärdt framsteg. Om nämnda kungl. proposition bifalles, kommer folkskolan att bli bottenskola för s. k. kommunala mellanskolor, och den affattning, som i propositionen gifvits åt bestämmelserna om statsunderstöd till högre flickskolor och kommunala samskolor, torde föra med sig, att äfven dessa anstalter småningom komma att omorganiseras i den riktningen, att deras med folkskolan jämlöpande lägre årsklasser indragas. I hvarje fall kommer staten icke att genom sitt understöd direkt medverka till dessa klassers upprätthållande. Af med allmänna medel bekostade läroanstalter, som för närvarande jämte folkskolan mottaga lärjungar i 9—12-årsåldern, skulle sedan återstå endast realskolorna och de af staten underhållna samskolorna. Då emellertid dessa så sent som år 1904 erhållit sin nuvarande organisation, torde i fråga om dem ingen förändring omedelbart böra ifrågasättas. — Hvad åter vidkommer förslaget om yrkes- och fackskolor såsom öfverbyggnader på folkskolan, har utskottet erfarit, att icke mindre än tre af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer för närvarande äro sysselsatta med att verkställa utredning och uppgöra planer för i hufvudsak sådan undervisning, hvarom här är fråga. Kungl. Maj:t har nämligen dels den 29 november 1906 uppdragit åt den s. k. seminariekommittén att afgang yttrande och förslag rörande ifrågasatt omorganisation af fortsättningsskolorna, dels den 14 juni 1907 tillsatt en kommitté med uppgift att utarbete förslag till ett ändamålsenligt ordnande af den lägre landtbruksundervisningen och dels slutligen den 17 oktober 1907 uppdragit åt särskilda kommit-
Skolfrågans läge för närvarande.

tekniska undervisningens ordnande. Samtliga hufvudgrenar af den undervisning, som bör stå ungdomen till buds under skedet närmast efter folkskoleåldern, äro alltså för närvarande föremål för öfvervägande och planläggning.

Under dessa omständigheter anser utskottet sig med anledning af förevarande motion endast böra framhålla det önskvärda och nödvändiga i att de förändringar och nybildningar i fråga om undervisningsväsendet, hvilka att döma af omförmälda redan föreliggande förslag och vidtagna åtgärder äro att förvänta, blifva förverkligade på ett sådant sätt, att ett organiskt samband därvid bringas till stånd mellan de olika af staten underhållna eller understödda läroanstalterna. Äfven om en tillfredsställande organisation af undervisningsväsendet endast så småningom kan fullständigt genomföras, så bör dock från början i reformarbetet fullföljas en bestämd plan, så att sammanhang och system vinnas i det hela. Såsom det hufvudsakliga i denna plan bör fasthållas, att de jämsides med hvarandra anordnade undervisningsanstalterna för ungdomen böra ordnas såsom öfverbyggnader till och ställas i direkt samband med en till grund för det hela liggande *bottenskola*, den allmänt medborgerliga *folkskolan*.

*Utskottets
hemställan.*

Däremot kan utskottet, som visserligen genom den här lämnade utredningen velat påvisa det befogade i förevarande motions syfte och behöfligheten af sådana åtgärder, som i densamma förordas, likväl, då åtgärder af denna art redan i afsevärd omfattning äro å bane, icke finna erforderligt, att Riksdagen för närvarande vidtager ytterligare mått och steg i denna angelägenhet, hvarför utskottet hemställer,

att friherre Adelswärds ifrågavarande motion ej må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1908.

På utskottets vägnar

ROBERT JOHANSSON.